

європейських стандартів ефективний захист прав біженців є не лише гуманітарним, а й політико-правовим критерієм здатності України інтегруватися до єдиного правового простору ЄС.

Список використаних джерел

1. Рижук Ю.М. Права людини і громадянина в умовах євроінтеграційних процесів в Україні : аналітична доповідь / Ю. М. Рижук. Київ : КНЕУ, 2023. 28 с. Режим доступу: <https://ir.kneu.edu.ua/items/2bd1f696-0f90-4c3e-9995-f202d9b5a34d>
2. Правозахисні діалоги: які стандарти прав людини має забезпечити Україна для євроінтеграції. Центр громадянських свобод. 2024. Режим доступу: <https://ccl.org.ua/news/pravozahysni-dialogy-yaki-standarty-prav-lyudyny-maye-zabezpechyty-ukrayina-dlya-yevrointegracziyi>
3. European Commission. Union of Equality: Strategy for the Rights of Persons with Disabilities 2021–2030. Brussels, 2021. Режим доступу: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/disability/union-equality-strategy-rights-persons-disabilities-2021-2030_en
4. Directive (EU) 2019/882 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 on the accessibility requirements for products and services (European Accessibility Act). Режим доступу: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2019/882/oj/eng>
5. European Union Agency for Fundamental Rights. Fundamental Rights Report 2024. Vienna: FRA, 2024. Режим доступу: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2024-fundamental-rights-report-2024_en.pdf

Яковець Анастасія Юріївна,

здобувачка ступеня вищої освіти бакалавра
2 курсу 207 навчальної групи навчально-
наукового інституту поліцейської діяльності
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:

Чижов Денис Анатолійович,

професор кафедри
конституційного права та прав людини
Національної академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, доцент

ПРАВО НА МИРНІ ЗІБРАННЯ ТА ШЛЯХИ ЇХ УДОСКОНАЛЕННЯ

У сучасному світі конституційний захист та реалізація фундаментальних прав людини та громадянина фактично формує сутність правової держави. Здатність суспільства впливати на владні інститути держави є індикатором рівня захисту цих прав. Серед конституційно-правових гарантій важливе місце займає право на мирні зібрання, закріплене у статті 39 Конституції України, згідно з якою громадяни мають право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації [1]. Вищезазначене право забезпечує

можливість громадян виражати свою суспільну позицію, реалізовувати свободу слова, брати участь у громадську житті народовладного суспільства.

Аналізуючи європейські правові традиції, доцільно виокремити статтю 11 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, яка передбачає свободу зібрань та об'єднання [2]. Цей принцип має давню історію, адже американський «Білль про права» ще в 1791 році у Першій поправці до Конституції США закріпила право громадян мирно збиратися і звертатися до уряду з петиціями [3]. Цей історичний аспект підкреслює те, що дане право розглядається як прямий інструмент комунікації між народом і державою в цілому. Отже, свобода мирних зібрань виступає ідентифікатором зрілості громадського суспільства, створюючи випробування для забезпечення балансу між свободою та безпекою.

З початком повномасштабної збройної агресії проти України, питання реалізації конституційного права на мирні зібрання набуває нового змісту. Хоча воєнний стан і впровадив тимчасове обмеження, що безпосередньо впливає на практику проведення масових акцій, публічних заходів і протестів, проте українці продовжують реалізовувати своє право на мирні зібрання, усвідомлюючи всю його цінність.

Незважаючи на об'єктивні загрози під час воєнного стану, демократична держава повинна прагнути не тільки до удосконалення правового режиму та правозастосовної практики, а й до максимального покращення реалізації права на мирні зібрання.

Одним з найгостріших питань правового забезпечення свободи мирних зібрань в Україні залишається відсутність спеціального закону, який б регулював усі аспекти організації, проведення чи припинення таких заходів [4, с. 161]. Ця проблема набуває сенсу в умовах збройної агресії, коли потреба у чітких, прозорих та пропорційних правилах є необхідною для збереження механізму демократії. Через відсутність закону всі учасники та організатори мирних зібрань перебувають в умовах правової невизначеності, адже немає реального розуміння форми та строків мирного зібрання, процедури розгляду повідомлення про проведення зібрання органами влади, повноваження щодо втручання та припинення такого зібрання тощо. Більш того, без спеціального закону, для органів державної влади створюється широке коло дискреційних повноважень, що часто призводить до необґрунтованих та непропорційних втручань, особливо щодо критичних до влади зібрань. Такий стан справ не відповідає стандартам, закріпленим у ст. 11 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практиці Європейського суду з прав людини [2].

Зважаючи на те, що в Кодексі України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) існує відповідальність за порушення порядку організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій (ст. 185-1 КУпАП), фактичного закріплення відповідності проведення даних зібрань відсутнє, адже немає закону, де б нормативно фіксувалося їх функціонування [5].

Ще одним способом удосконалення реалізації права на мирні зібрання є практичне визнання права на проведення «раптових» або «спонтанних» зібрань,

тобто таких, що організуються без формальної процедури попереднього повідомлення органів державної влади чи органів місцевого самоврядування. Це передбачало б можливість громадян організувати зібрання як безпосередню реакцію на важливі суспільні події, коли очікування на дозвіл або відповіді від влади позбавило б таке зібрання актуальності.

Особливу увагу слід приділити питанню правового механізму реагування державних органів на спонтанні зібрання. В Україні ж поки що діє принцип «повідомлення органів влади», який часто трактують як «дозвільний», що суперечить змісту права на зібрання. Тому пропонується закріпити на рівні закону норму, за якою організатори або учасники раптового зібрання мають повідомити органи поліції про проведення акції у найкоротший можливий строк після її початку, але відсутність такого повідомлення не повинна автоматично визнавати зібрання незаконним.

У період модернізації та діджиталізації доречним є запровадження електронного повідомлення про проведення мирних зібрань. Наразі не встановлено єдиної форми чи порядку повідомлення про проведення зібрання (через відсутність спеціального закону), тому цілком доцільним є створення електронного реєстру повідомлень про мирні зібрання та можливість подання таких повідомлень через державні онлайн-платформи. Механізм електронного повідомлення може бути реалізований шляхом створення інтегрованого електронного сервісу, доступного через портал «Дія» або офіційні вебсайти органів місцевого самоврядування. До того ж, використання електронного підпису (КЕП) дозволить підтвердити особу організатора та надати повідомленню юридичну силу офіційного документа.

На останок, доречним удосконаленням є визначення відповідальності за незаконне перешкоджання проведенню мирних зібрань, зокрема з боку посадових осіб органів державної влади та місцевого самоврядування. Наразі такі діяння можуть кваліфікуватися за загальними нормами Кримінального кодексу України (далі – КК України), наприклад, як перевищення влади або службових повноважень (ст. 365 КК України), зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 КК України), проте пряма норма, яка б передбачала відповідальність саме за перешкоджання реалізації права на мирні зібрання, відсутня, що створює прогалину в сфері реалізації цього права [6].

У національному законодавстві потрібно чітко визначити склади правопорушень, пов'язаних із незаконним обмеженням або припиненням мирних зібрань. Така норма повинна бути самостійною і відображати специфіку об'єкта правопорушення – конституційне право на свободу мирних зібрань. Це допоможе створити превентивний ефект, спрямований на підвищення ефективності захисту права на мирні зібрання.

Підсумовуючи, варто зазначити, що повноцінна реалізація права на мирні зібрання в Україні потребує покращення через наявність суттєвих проблем – як правового, так і організаційного характеру. Від того, наскільки ефективно Україна забезпечить свободу вираження поглядів і мирного протесту, залежить рівень демократичної зрілості суспільства, його спроможність до самоорганізації та відповідальності. Реалізація цих кроків сприятиме

формуванню сучасного європейського стандарту свободи мирних зібрань. Ця законодавча трансформація стане важливим кроком до побудови справжньої правової держави, де людина, її честь, гідність і свобода є найвищою соціальною цінністю.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#top> (дата звернення: 18.10.2025).
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Європейська конвенція з прав людини): міжнародний документ від 04.11.1950 р. №995_004. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 18.10.2025).
3. U.S. Senate: Constitution of the United States. U.S. Senate. URL: <https://www.senate.gov/about/origins-foundations/senate-and-constitution/constitution.htm>.
4. Храпська О. А. Конституційне право на мирні зібрання: проблеми реалізації. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 4. С. 160-163.
5. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 р. № 8073-Х. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 01.11.2025).
6. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 01.11.2025).

Яровка Анастасія Олександрівна,

здобувачка вищої освіти бакалавра
2 курсу 202 навчальної групи навчально-
наукового інституту поліцейської діяльності
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:

Халюк Сергій Олександрович,

завідувач кафедри
конституційного права та прав людини
Національної академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, доцент

ОБМЕЖЕНІ ПРАВА ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО АБО НАДЗВИЧАЙНОГО СТАНУ

В умовах воєнного або надзвичайного стану держава змушена вдаватися до тимчасових обмежень конституційних прав і свобод людини та громадянина, аби забезпечити національну безпеку та відвернути загрози, такі як збройна агресія. Цей процес базується на принципі пропорційності, де будь-які обмеження мають бути обґрунтованими, необхідними та обмеженими в часі, як це передбачено статтею 64 Конституції України та міжнародними стандартами, зокрема статтею 4 Міжнародного пакту про громадянські та